

Mit akarnak hát a liberálisokkal együttműködést szorgalmazók? „*Vajon nem tudják, hogy a hatalomtól kaptuk a (lap)engedélyt, hogy nekiünk kedvez, a Tatrínt megerősíti és katedrát engedélyez Pesten? Tán ellene írjunk?*”⁴⁵

Végül is ezek a Štúr-csoporton, és a vezetést jelentő „szlovák triumvirátus”-on belüli viták nem vezettek szakadáshoz, még frakciók kialakulásához sem. Lényegében az azonos csoportosuláshoz tartozók és azonos célokat követők taktikai, szemléletbeli eltéréseiről, vitáiról volt itt szó. 1848. márciusa pedig a szlovák vezetők és mozgalom számára is teljesen új helyzetet teremtett.

9. A márciusi vívmányok felvidéki fogadtatása

Az örömteli várakozás napjai

A pesti forradalom és a márciusi vívmányok hírére a felső-magyarországi vármegyék szlovák lakossága örömteli várakozással fogadta. Lelkesen üdvözltek a jogegyenlőséget, a jobbágyfelszabadítást, és a rájuk is kiterjesztett szabadság egyéb vívmányait.¹ A forradalmi változásokkal, valamint a megalakuló Batthyány-kormánnyal rokonszenvező közhangulatot jól tükrözték a felvidéki törvényhatóságok és szabad királyi városok kormányhoz küldött üdvözlő feliratai, amelyekből a nemesség, a polgárság, az értelmiség és a felszabadított parasztság rokonszenvező álláspontja csendült ki. A március 17-i miniszterelnöki körlevél felszólítása után ugyanis mindenütt közgyűléseket és népgyűléseket tartottak, amelyeken a reformokat ismertették.²

A szlovák lakosság zöme (néhány szláv–szlovák szemléletű evangélikus „nemzetébresztő”-től eltekintve) nem a „jó uralkodó”-hoz, sokkal inkább a magyar kormányhoz és személyesen Kossuth Lajos nevéhez kapcsolta a „márciusi szabadság”-ot. 1848. áprilisában, Pozsonyban a kiváló cseh demokratának, Josef Václav Fričnek fel is tűnt, hogy: „*bármelyik kirakatba néztem, mindenütt megtaláltam Magyarország akkori legnépszerűbb férfjának, nagy szónokának és agitátorának, Kossuth Lajosnak képmását vagy mellszobrát. Megtaláltam őt a kendőkön, dohányszelencéken, sőt még a papírzacskókon is, amelyekben a dohányt árulták*”.³ A szlovák népnek is „szabadságot adó” Kossuthról és Batthyányról a Felvidéken számos dicsőítő népdal született. A szlovák evangélikus lelkészek legnagyobb része pedig hálaadó templomi beszédekben, áradó énekekben vagy versekben üdvözölte

a forradalmat, a szabadságot és az egyenlőséget, a rabság megszüntét. Jó példája ennek Ostrolúcky Mihály (Ostrolúcky, Mikuláš) prédikációja, amelyet nem sokkal a forradalom győzelme után mondott, s amelyben örömmel jelentette ki: *„repül szárnyakon a kedves hír egész Magyarországon keresztül”,* hogy *„fel vagytok szabadítva emberek, szerencsés emberek! A hajdú nem fog többé ablakaitokon kopogni, a paraszt nem fog többé az úri szék előtt állni, nem fogsz fizetni a földért. ... A hét összes napja már a tied, úgy, hogy időddel egyedül gazdálkodhatsz. Már e tavasszal az égi fülemüle saját meződ felett fog énekelni. Ezen a nyáron a sarló már a te tulajdon gabonádba fog vágni és senki sem fogja belőle az ötödöt kihalászni!”* És ez a mostani szerencse leginkább „Kossuth Lajos evangélikus úr”-nak köszönhető.⁴

Pauliny-Tóth Vilmos (Paulíny-Tóth, Viliam) 1848. április 23-án Kőrmöcbányán mondott egy beszédet, amely „A szabadság kora és a legújabb változások” címmel, röpirat változatban is megjelent. Kossuth közéleti szereplését – az egykorú szlovák politikai irodalomban szinte egyedülálló módon – igen elismerően értékelte, majdnem hogy eltúlozta. Alapos ideológiai felkészültséggel mutatta be a márciusi főbb vívmányokat: a sajtószabadságot és a cenzúra eltörlését, a közteherviselést, az úrbér megszüntetését, a népképviselést, a nyilvános bíróságot, a nemzeti hadsereget, a felekezeti egyenlőséget és a felelős minisztériumot. A röpirat befejező részében az elmondottakhoz a következő fontos gondolatot fűzte még hozzá: *„Amit az előző részekben mondtam, azt mint hazám hű fia mondtam el, engedjétek meg, hogy most mint a szlovák nemzet hű fia is megnyilatkozzam. Mint e haza polgárai, szép szabadságot kaptunk, de mint szlovákok, azt nemzetiség nélkül kaptuk”.* Az igazi szabadságra és egyenlőségre hivatkozva azt kérte tehát a magyaroktól, hogy ismerjék el a szlovák „nemzetiség” (amelyet ő lényegében még a nyelvvel azonosított) jogait, szabadságát, hiszen *„bizonyos, hogy nemzetiség nélkül nincs szabadság”.*⁵ Három héttel korábban, a „Slovenskje Národňje Noviny” vezércikkében Záboj Hostinsky (családi nevén: Kellner Péter) ettől már sokkal harcosabb hangot ütött meg. „Felhívás a szlovák néphez” című írásában nem kis szlovák öntudattal követelte a szlovákok szabadságát nyelvi téren is, amelyhez a „történelmi” jogalapot a szlovákok közös hazáért kiontott vére jelentette. *„A szlovák a magyarokkal és az egyéb magyarországi nemzetekkel együtt ezer éve ontja véré a magyar koronáért, a szlovák hozta a legtöbb áldozatot hazánk művelődéséért, a szlovák férfiak Magyarország története során úgy tündökölnek, mint a legnagyobb csillagok: a szlováknak is van hát joga Magyarországon! Hazánk nemcsak a honfoglalóké, hanem a*

szlovákoké is: mi nem zsellérek és jobbágyok vagyunk, hanem a haza fiai és szabad polgárok! Hazánk nem mostohánk, hanem édesanyánk, és, mint hű fiainak, kell hozzá fordulnunk. Az Úristen a szabadságot nemcsak egy embernek, hanem minden emberfiának teremtette! Ha tehát egyenlőségnek kell lennie, akkor adassék meg a szlováknak, a ruszinnak, a horvátnak, a romának, a németnek és minden hazánkfiának is az, ami megilleti. És ezt meg kell nekik adni, mert hiszen szabadok vagyunk!”⁶

Pauliny-Tóth Vilmos (Pauliny-Tóth, Viliam) és Hostinsky (Kellner) Péter fenti gondolatai is jól mutatják, hogy a márciusi, eufórikus napok elmúltával a magyar kormány reményei is hamar szétfoszlottak, megalapozatlannak bizonyultak. Kossuthék ugyanis őszintén remélték, hogy a kötelező örökváltság, az állam minden lakójára kiterjesztett szabadságjogok, a jogegyenlőség stb. biztosítása, mint a társadalmi érdekegyesítés alappillérei, önmagukban is elegendőek lesznek ahhoz, hogy a nemzetiségi tömegeket és vezetőiket tartósan a magyar polgári átalakuláshoz, a liberális magyar vezetés törekvéseihez kössék. Daniel Rapant, a kiváló szlovák történész, jól látta a jobbágyfelszabadításban, az úrbéres terhek megszüntetésében, a jogegyenlőségben stb. rejlő ellentmondásokat, illetve a fellépő hiányosságok feszültséget növelő jellegét. Ezeket ugyan átmenetileg elfedte a törvényhozó nemességet dicsőítő propaganda, valamint a testvériséget, egyenlőséget ünneplő lelkesedés, amely „*a nem magyarokat is megosztotta, akik közül különösen kitűntek a szlovákok*”. Csak Ján Kollár maradt skeptikus. Míg ugyanis Rapant szerint a szlovák társadalmi-politikai és a nemzeti követelések közül az előbbi megvalósíthatónak tűnt, addig „*a nem magyarok nemzeti követeléseit az új törvénykezés egyáltalán nem vette figyelembe*”.⁷

A felvidéki nemesség és papság álláspontja

A felvidéki nemesség zömmel belenyugodott a változásokba, noha a kisnemesség egy része nyíltan elégedetlen, sőt ellenséges volt a jobbágyfelszabadítással, az úrbéri terhek és a nemesi kiváltságok eltörlésével szemben. Jankó Mihály Pozsony megyei alispán például március 26-án arról értesítette a miniszterelnököt, hogy a 6000 főnyi köznemesség elégedetlensége miatt a reformtörvények szentesítése előtt nem meri összehívni a megyei közgyűlést (hanem csak a kisgyűlést). M. M. Hodža a következőket írta a liptói kisnemesekről: „*Miután egy kissé magukhoz tértek, a rendeletet földre dobták és oly jajgató káromkodásra fakadtak, hogy az egész liptói székház zúgott tőle*”.⁸

Mindezek ellenére a szlovák nemesség túlnyomó része, beleértve a Kossuth-elleneseket is, mégsem (az erdő- és földkérdést a nép közé bevívó) J. M. Hurbannal vagy L. Štúrral és M. M. Hodžával kívánt együtt haladni. Nem a „szlovák triumvitátus”-hoz igazodott, hanem inkább a magyar vagy a bécsi politikai vezetéshez.

A forradalom győzelme utáni napokban-hetekben a felvidéki papi értelmiség zöme, felekezetre való tekintet nélkül, szimpatizált a polgári átalakulással, a „márciusi vívmányok”-kal. A felekezeti különbségeken túl viszont abban már lényeges eltérések voltak közöttük, hogy elfogadták-e vagy sem a Kossuthék által felkínált – „az egyénnek mindent, a nemzetnek semmit” – alkut. Megállapítható, hogy 1848–1849-ben a felső-magyarországi katolikus papok túlnyomó része a magyar kormány oldalán állt. A Hurbánék által propagált szlovák nemzeti céloktól fontosabbnak tartották az ország integritását, a „szent korona” épségét.

A nemzetileg öntudatos evangélikus papok legjelesebb képviselői – Pauliny-Tóth Vilmoshoz (Paulíny-Tóth Viliamhoz) hasonlóan – ugyancsak prédikációkban és költeményekben üdvözölték a szabadság beköszöntét. Ezt vagy azért tették, mert „magyarbarátok” voltak, vagy pedig azért, mert kezdetben őszintén bíztak abban, hogy a magyar vezetők majd a nemzeti szabadságot is önként megadják a szlovákoknak. Jó példa erre Ján Chalupka: „Verd félre a harangot”, Andrej Sládkovič: „Dalt zengek a szabad hazáról” és J. M. Hurban: „A szabadság harangja” című verse, vagy Jan Bottó: „Toborzó” c. költeménye (amely sok ekkoriban született vershez hasonlóan, úgyszólván szabad fordítása volt Petőfi Sándor „Nemzeti dal”-ának). A felsorolt költemények ünnepelték a szabadság és egyenlőség győzelmét, a jobbágyfelszabadítást, az ember és ember közötti különbségek megszüntetését.⁹ „*Paraszt úr kebelére borul ma – írta Chalupka – , S mindenki vidám nótákat dalol*”. A. Sládkovič pedig így fordult a szlovák parasztokhoz: „*Feledd el véred, izzadságod paraszt,/ tiéd kicsiny földed, magadnak aratsz,/ hol pihensz, csak viskó, de sajátod,/ múltad nyomorult, de jövőd boldog, látod?*”¹⁰

Ugyanakkor már ezekben a költeményekben is benne rejtett az evangélikus lelkészek kis csoportjának – később kiteljesedő – nemzeti törekvése. Ezek a szlovák lelkészek-költők ugyanis, megtapasztalván a magyar kormányzat merev, elutasító álláspontját a szlovák nemzeti igényekkel szemben, a szlovák nemzeti igényeket és törekvéseket a megkapott polgári jogok mellé, illetve fölé kezdték helyezni. Az egyéni, polgári, valamint a vélt vagy valós szlovák nemzeti jogokat kezdték szembeállítani egymással. Ennek megfelelően tehát

A. Sládkovič is azt követelte „magyar testvérei”-től, hogy ne csak mint embert, hanem mint szlovákot is szabadítsák fel a szlovák lakosságot.

*„Agyam zaklatja egy furcsa gondolat!
Lelkiünk rab – testiünk szabad!
A szlovák rab – az ember szabad!
Embernek ne szólítsanak!
Hol iskoláid, hol dicső neved?
Szabadságod bilincsen élvezed,
zsellérek vagytok itthon s idegenek!”*¹¹

J. Chalupka közelinek látta az időt, amikor „...*Budának büszke várfokán a/ Nemzeti zászlók szélben lengenek*”.¹² J. M. Hurban „A szabadság harangja” c. költeménye szinte már a szlovák nemzeti program költői tolmácsolásának tekinthető. Sőt mi több, Karol Kuzmány „A Tatra felett villámlik” c. verséhez hasonlóan, már a nemzeti szabadságért vívott fegyveres harc gondolatát is magában rejtette:

*„Hadd csendüljön fel a nyelvünk Tatra-szerte,
A bíróságokban, a diétákban hadd legyen otthonos!*

.....
*És ha a nemzet követeléseivel szembeállnának,
A szlovákok tudni fognak meghalni a szabadságért”*.¹³

Végezetül, ezekben az eufórikus hetekben-hónapokban elvétve már nyíltan és durván magyarellenes kirohanásokra is akadt példa. Egy – feltehetően a bányavárosok környékéről való, erősen szláv-szlovák tudatú – ismeretlen szlovák költő dalából idézzük:

*„Fel-fel hát szlovákok, polgárok, parasztok,
diákok, bányászok és ti vasmunkások.
Egyenlőség, szabadság, testvériség adott,
A szlováknak viszont csak a rabság jutott.
Magyar felejtene, hogy nincs idehaza,
hozzánk bevándorolt, mint a cigány koma.
Uralkodott rajtunk sok-sok évszázadot,
bennünket hazánkban mindig rabként tartott.
Készülődhetek már Ázsiába vissza
s amit csak hoztatok, vihetitek vissza...”*¹⁴

Mindezek ellenére még az evangélikus lelkészek sem fordult tömegesen szembe a forradalommal. A szemléletében radikalizálódó „szlovák triumvirátus”-tól, és az őket követő, csekély létszámú „pánszláv” papoktól

eltérően, sokkal jellemzőbb volt az a felfogás, amelyet pl. a gömöri evangélikus esperesség közgyűlésének május 18-án kibocsátott nyilatkozata is tartalmazott. Többek között határozottan kijelentették, hogy: „*Mi nem a honunkbeli különböző népfajok közötti béke és egyetértés felzavarását, hanem annak megerősítését tartjuk hivatásunknak*”.¹⁵ A dokumentum aláírói között jeles írókat, költőket, a szlovák nemzeti törekvések reprezentánsait találjuk. Az „ótót” S. Tomašikot (Tomašeket), a „Hej Slováci” nemzeti ének költőjét, A. Stehlot, A. Nosákot, S. Ferjenčíket stb. Hurbanék „új-tót” irányzata mélyen elítélte Kossuth-barát szemléletük és konfrontációt kerülő, mérsékelt magatartásuk miatt.

A paraszti elégedetlenség megnyilvánulásai

A szlovák paraszti népesség körében is növekvő elégedetlenséget és feszültséget okozott a jobbágyszabadítás néhány rendezetlen problémája. Köztudott, hogy a márciusi jobbágyszabadítás ellenére a parasztkérdés nem mindenben volt megoldott. A törvények csupán a magyarországi parasztságnak (amelynek kb. 80 százaléka élt földesúri függésben és kb. 60 százaléka nem magyar volt) a hozzávetőlegesen 40 százalékat kitevő úrbéres, telkes jobbágysokra vonatkoztak. Nem vagy igen kedvezőtlenül érintették viszont például a zselléreket, akiknek döntő hányadát éppen a nemzetiségi területek rutén, román és szlovák parasztjai alkották. (Ez utóbbiak körében a márciusban ki nem elégítettek aránya egyébként kisebb volt, mint a többi nemzetiség között.) Rendezetlen maradt a szőlődézsma, valamint a nem úrbéres jellegű földek (szőlők, irtványok stb.) és szolgáltatások kérdése is. Az 1848. évi törvénykönyv 9. cikkelyének bevezetője és 3. paragrafusa ugyanis világosan kimondta, hogy: „*Az úrbér és azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot), dézsma és pénzbeli fizetések e törvény kihirdetésétől fogva örökösen megszüntetnek. ... 3. Oly helyeken, hol eddig úrbéri rendezés vagy legelő-elkülönzés még meg nem történt, a faizásra és legeltetésre nézve az eddigi gyakorlat továbbra is megtartatik*”.¹⁶

A Batthyány-kormány azzal, hogy sokáig orvosolatlanul hagyta ezeket a sérelmeket, jó lehetőséget kínált a szlovák evangélikus vezetőknek arra, hogy a paraszti elégedetlenséget is kihasználva, kísérletet tegyenek a parasztkérdés és a (számukra ettől fontosabb) nemzeti kérdés összekapcsolására, a nemzetileg öntudatlan szlovák paraszti népesség felrázására, s ezzel együtt a szlovák nemzeti törekvések mozgalommá szélesítésére. Bár ezek a próbálkozások nem

jártak a kívánt eredménnyel, átmeneti sikereket mégis hoztak, főleg azoknál a csoportoknál, ahol a jobbágyszabadítás semmiféle változást nem hozott, vagy csak elenyésző javulást eredményezett.

Az ország más területeihez hasonlóan, az „úri földek”, rétek, legelők stb. elvételére és szétosztására irányuló paraszti elégedetlenség a Felvidéken is spontán, vagy a szlovák „nemzetébresztők” által gerjesztett megmozdulásokba torkollott. Egyre feszültebbé vált a hangulat a kurialisták, a szerződéses parasztok, az irtványokkal rendelkezők stb. körében. Ez utóbbiak különösen Skalica, Miava, Vágújhely, Privigye térségében, valamint Hont és Gömör megyében mozgolódtak. Helyi megmozdulásokra, tiltakozó akciókra, erdőfoglalásokra került sor Turócbán, Zólyomban, valamint a kuriális zsellérek között Szepes és Sáros megyében is. Mindezek hatására Hont megye vezetőinek is szembe-sülniük kellett a ténnyel, hogy a megye keleti szélén öt jobbágyszabadításban (Alsó- és Felsőpribeľen, Alsó-, Közép- és Felsőpalójtán) március végén zavargások kezdődtek.¹⁷ A legjelentősebb parasztmegmozdulás Alsópribeľen robbant ki. A falu lakói legelő- és erdőfoglalásokba kezdtek, és a majorsági jobbágyok felszabadítását, valamint a szőlődézsma eltörlését kezdték követelni. A megmozdulás élére a parasztlázítóként számon tartott helybéli néptanító, a radikális szemléletű Ján Rotarides, valamint a helyszínrre siető kiváló költő, Janko Kráľ állt. A két politikus a parasztok törekvéseit nemzeti követelésekkel (főleg a szlovák nyelv iskolákba történő bevezetésével) kapcsolták egybe. Az alsópribeľi parasztok felfegyverkezve, lovakon, halálfejes zászlók alatt a szomszédos településekre mentek. Nyilvánosan elégették az urbáriumokat, az urak udvaraiba lövöldöztek és felkérésre hívták a népet.¹⁸ A kormány a megmozdulást fegyveresen elnyomta, a két vezetőt pedig bebörtönözte.

A felvidéki vármegyék közül Hurbanék tervszerűen folytatott agitációja Nyitra-megye északi részében, a Hlubokán lelkeskedő Hurban lelkeszi körzetében érte el a legnagyobb sikereket. Az egyébként is zúgolódó irtványosok (kopaničárok) körében április elejétől folytatott agitáció átmeneti sikere alapvetően szintén a – márciusi átalakulásakor – rendezetlenül hagyott irtványos, legelő- és erdőkérdésnek köszönhető. Márpedig a jelzett területek lakóinak nagy része éppen az erdőmunkások, irtványosok közül került ki. Az irtványosok a letelepedésért hol kilencdeddel, hol pénzzel, hol munkával fizettek a földesúrnak. Voltak települések, mint pl. Brezova és Miava, ahol az irtványos helyeket (kopanicákat) ellenszolgáltatások nélkül birtokolták. Hluboka, Jablonica, Cerova lakói már 20–50 esztendő óta pereskedtek az irtványkérdésben a földesúrral. A parasztok tehát itt is spontán földfoglaló akciókba

kezdték, amelyeknek Hurbanék igyekeztek nemzeti színezetet adni, kevés sikerrel.¹⁹ Az agitáció ugyan alapvetően a földesurak, a kormány és a márciusi törvények ellen irányult, de a – Felvidék más térségeiben is – kirobbanó, és fosztogatásokba torkolló népi elégedetlenség több helyen „más vagyonosok”-ra (a nemesek, polgárok és hatósági személyek lakásaira) is kiterjedt.

Zsidóellenes atrocitások

A zavargások Pozsonyban (március 20., április 23–24.), Szereden (április 27–28.), Nagyszombatban, Modorban, Bazinban, Szentgyörgyön, majd Vágúlyhelyen (május 2–3., május 7.) rémítő zsidóellenes atrocitásokba torkolltak. Szereden a megvadult tömeg a zsidók boltjai és házai után a német polgárokat is kifosztotta. Vágúlyhelyen kiadták a régi jelszót is: „Ki a zsidókkal Amszterdamba!”. Brezován április 28–29-én volt pogrom. Előbb az irtványosok, azután maguk a brezovai polgárok fosztogatták a zsidó lakásokat és üzleteket. Így volt ez Miaván, Verbón, Szenicen és Krajnán is.²⁰

A pogromhangulat kialakulásában, a vallási forrásokból táplálkozó, hagyományos zsidóellenességen túl, szerepet játszott az 1846–47-es éhínség és élelemhiány, a hirtelen kitört szabadság, valamint néhány anyagi érdekek ütközése is. Az 1848–49. évi forradalom és szabadságharc történetét legújabbban feldolgozó monográfia szerzői szerint ugyanis: „A céhes kézműveseknek egyes szakmákban (pl. szabó) veszedelmes konkurenciát támasztottak a céhen kívüli (kontár) zsidó iparűzők. A kereskedelem területén látványosan alulmaradtak a régi kereskedő-testületek tagjai. (A legdinamikusabban fejlődő terménykereskedelmet pl. szinte monopolizálták a zsidó kereskedők.) A paraszt környezetében (főleg a keleti és az északi országrészben) a zsidó kocsmáros jelentette az egyetlen összekötő kapcsot a pénzforgalommal ...”.²¹ Ily módon egyfajta bűnbakká, minden baj szinte egyedüli forrásává tették a felvidéki zsidóságot.

A zavargás különösen az északnyugati megyékben öltött kiterjedt méreteket. Szemere Bertalan belügyminiszter ezért április 25-én kormánybiztost nevezett ki Pozsony megyébe. A kormánybiztos feladata az volt, hogy „*egész Pozsonymegyére kiterjesztvén munkássági körét, különösebben tegyen nyomozást a Pozsony városában az izraeliták ellen elkövetett rablói merényre nézve, és tegyen intézkedést a tettesek és okozók törvényes bírói megfenyítése iránt is*”.²² Két nappal később egy miniszterelnöki közlemény már arról tudósított, hogy „*Pozsonyban a zsidóság üldöztetése már a katonaság*

alkalmazását is szükségessé tevő”.²³ A belügyminiszter május 7-i értesítése szerint a Pozsony- és Nyitra-megyei „zsidórablás csak kezdet volt, ha e nép javai feldulattak, a vagyon felkerestetik, akárkié legyen az...”. Szemere Bertalan igen aggasztónak tartotta a mozgalom radikalizálódását, hiszen Vágúlyhelyen a – környékről is érkező – felfegyverzett sokaságot fegyveres erővel is alig sikerült leszerelni. A belügyminiszter úgy értékelte a helyzetet, hogy: „Egyszersmind népfaji mozgalmak ármánykodásai is mutatkoznak, szítva a papság és terjesztett tót felhívások által, kénytelen volt ... rögtönítélő bíróságot állítani fel mindenütt a felsővidéki megyékben és városokban”, hiszen itt már az állam (státus) megmentéséről, és a (szabadságot eltető és fenntartó) „nemzetiség” megtartásáról volt szó!²⁴

Hamarosan körözést adtak ki Hurban és társai ellen, őket tartván a felső-magyarországi zavargások fő felbujtóinak. Annyi bizonyos, hogy a tárgyalt időszakban a „szlovák triumvirátus” legradikálisabb és legmagyarellenesebb tagja igen aktív agitációs tevékenységet fejtett ki a lelkeszi körzetéhez tartozó települések lakói között. Nincsenek megbízható adatok arról, hogy Hurbannak volt-e köze a miavai, verbói, szenicei magyar- és zsidóellenes zavargásokhoz. A körözés miatt bujkálni kényszerülő Hurban két levele azért adhat némi támpontot. „Ha igazán lázítani akartam volna – írta a feleségének május 15-én –, egyetlenegy magyarón úr sem létezne már az egész környéken. Én azonban csak a törvényes úton, a követelések és petíciók útján akartam nemzetünk részére igazságot keresni”. Az apósának küldött levelében azonban ehhez azt is hozzáfűzte, hogy: „... csak azzal fogunk törődni, hogy miként ébresszük fel álmából a tót nemzetet”. Másfelől arra is rámutatott, hogy: „Lépéseimben az a jó, hogy a tótok más részeken is figyelmessé lesznek. Maga a nép, mint látom, miként elkezdte a zsidókkal, úgy megteszi azt a magyarokkal is”.²⁵

A kormány erőszakos, adminisztratív fellépésének, és annak köszönhetően, hogy Hurbanék nemzeti agitációja még nem tudta álmából felrázni az (egyébként feszült és elégedetlen) felvidéki szlovák népességet, a „Pesti Hírlap” Árva megyei tudósítója július közepén már a következőket jelenthette: „A mi megyénk szellemét illeti: ha találkozik is megyénkben egy-két pánszláv egyén, annak népiükre legkisebb befolyása sincsen stb.”. Hasonló híradások érkeztek Felső-Magyarország más megyéiből is. Egy Zsolnáról (Trencsénből) küldött augusztus végi tudósítás szerint, bár izgatók ide is jöttek, de „mind itt, mind pedig az egész megyében minden csendes, mivel itt sok jó hazafiak találkoznak, kik egész lélekkel s buzgalommal az izgatások ellen működtek...”.²⁶

A szlovák triumvirek törekvéseinek talajtalanságát bizonyítja, hogy nemcsak a katolikus papság fordult szembe velük, hanem az evangélikus lelkészek túlnyomó része is! Ennek jó példája 13 szepesi város evangélikus gyűlésének nyilatkozata, amelyet 1848. szeptember 14-én adtak ki Iglón. A nyilatkozat kibocsátói elhatárolták magukat „*Hurban, Hodzsa és több hasonszellemű protestáns tót papok*” vétkes, nemzetellenes tetteitől. „*Sujtsa nemzetünk átka azokat, kik azt megérdemlették; mi is undorral fordulunk el tőlük s csak szégyenpirulással emlékezhetünk arra, hogy tisztársaink soraiban is találkozhatott az árulók gazfaja; de épen, mivel irányunk egészen ellenkező, ... feljogosítva érezzük magunkat, erősen tiltakozni minden lealázó következtetés ellen, mely néhány rosszlelkű tisztársaink miatt egész testületünkre, s így közvetve mireánk is vonattatik*”.²⁷ A forradalom után maga Hurban is fontosnak tartotta kiemelni, hogy ezekben a sorsdöntő hónapokban a szlovák nemzettel szemben hűtlenül viselkedtek a „régí tót” nyelvi-irodalmi irányzathoz tartozó művelt evangélikus papok-írók közül azok, akik úgymond „*az új irodalmi mozgalmakban nem tudtak érvényesülni*”, és ezért „*egyszerre a Kossuth-féle tótok élére álltak. Itt koszorúkat érdemeltek ki maguknak Szeberiny, Ferjencik, Klsák, Adamis, Launer, Mácsay, Pelikán, Kozelnik és mások*”. Az „igazi tótok” ugyan „*bennmaradtak a hazában, de a „tót fanatikusok” a szomszédországokban voltak kénytelenek menedéket keresni, Morvaországban, Csehországban, Bécsben, Horvátországban, sőt a Száván és Dunán túl is*”.²⁸

Ez valóban így történt. A „szlovák triumvirátus” tagjai 1848 nyaratól, miután a magyar kormány nemhogy a megegyezésnek, de még a meghallgatásnak sem mutatta a leghalványabb jelét sem, külföldön kezdtek hozzá a Bécs által is támogatott szlovák fegyveres felkelés előkészítéséhez.